

Acte premergătoare sau acte de constatare ?

Faptul că, atât în practică, cât și în unele acte normative (metodologii) care reglementează modul de efectuare a anumitor activități ale personalului Jandarmeriei Române, se folosesc noțiunile de „acte premergătoare” și „acte de constatare” ne dă prilejul câtorva reflecții privind diferența dintre cele două concepte.

Pentru tratarea acestei probleme trebuie să abordăm, mai întâi, noțiunile de „urmărire penală”, „organe de urmărire penală” și „organe de constatare”. Astfel, *urmărirea penală* reprezintă prima fază a procesului penal, putând fi definită ca activitatea desfășurată de organele de urmărire penală în scopul strângerii și verificării probelor necesare cu privire la existența infracțiunii, la identificarea făptuitorilor și la stabilirea răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea lor în judecată.

Reprezentând o fază procesuală distinctă, cu un rol bine definit, necesitatea urmăririi penale decurge din aceea că marea majoritate a faptelor penale nu pot fi dovedite prin probe preconstituite și, în cele mai multe cauze, autorii sunt inițial necunoscuți. Din acest motiv s-a impus înființarea unor organe judiciare specializate care desfășoară activități înaintea fazei de judecată, pentru descoperirea și adunarea probelor necesare soluționării cauzei, precum și pentru identificarea făptuitorului (atunci când procesul a fost declanșat fără a fi cunoscut făptuitorul).

Organele judiciare care desfășoară activități specifice urmăririi penale sunt *organele de urmărire penală*: procurorii (care fac parte din Ministerul Public și sunt constituiți în parchete pe lângă fiecare instanță judecătorească) și organele de cercetare penală. În anumite situații, expres prevăzute, în cadrul urmăririi penale poate interveni și instanța de judecată (pentru dispunerea arestării preventive a învinutului sau inculpatului, prelungirea arestării inculpatului, soluționarea căilor de atac îndreptate împotriva unor măsuri procesuale sau dispunerea percheziției domiciliare).

Sunt situații când, la descoperirea și constatarea infracțiunilor participă și anumite organe care nu fac parte din sistemul organelor judiciare, nefiind organe de urmărire penală; aceste organe nu efectuează acte de cercetare, ci doar acte de constatare a infracțiunilor.

Prin Legea nr.281/2003 privind modificarea și completarea Codului de procedură penală și a unor legi speciale (publicată în M.Of. nr.468/1 iulie 2003), au fost aduse modificări importante la o serie de instituții procesuale penale, inclusiv în ceea ce privește urmărirea penală. Printre aceste modificări se numără și prevederea în mod expres a unei noi categorii de organe de constatare – ofițerii și subofițerii din Jandarmeria Română.

Astfel, potrivit art. 214 C.pr.pen., sunt *organe de constatare*:

a) organele inspecțiilor de stat, alte organe de stat, precum și organele unităților la care se referă art.145 C.pen. – pentru infracțiunile care constituie încălcări ale dispozițiilor și obligațiilor a căror respectare o controlează potrivit legii (spre exemplu, Inspectoratul de poliție sanitară și medicină preventivă – în legătură cu controlul în domeniul sanitar, organele de control ale Curții de Conturi – în legătură cu modul de administrare a resurselor financiare ale statului și ale sectorului public, Oficiul Român pentru Drepturile de Autor – în privința controlului aplicării legislației în domeniul dreptului de autor și al drepturilor conexe etc.);

b) organele de control și cele de conducere ale administrației publice, ale altor unități la care se referă art.145 C.pen. – pentru infracțiunile săvârșite în legătură cu serviciul de cei aflați în subordinea ori sub controlul lor.

c) **ofițerii și subofițerii din cadrul Jandarmeriei Române – pentru infracțiunile constatate pe timpul executării misiunilor specifice** (art.214 alin.1. lit.c C.pr.pen., adăugat prin Legea nr.281/2003).

Prin urmare, la cele două categorii de organe de constatare prevăzute în art.214 C.pr.pen. s-a mai adăugat o categorie – ofițerii și subofițerii din cadrul Jandarmeriei Române, care pe timpul executării misiunilor specifice (menținerea ordinii publice în zona instituțiilor de învățământ preuniversitar, a parcurilor și locurilor de agrement, acțiuni punctuale pentru combaterea fenomenului infracțional în mediul urban și rural, asigurarea ordinii publice în zona de competență cu ocazia întrunirilor și manifestațiilor publice, cultural-sportive, religioase, comemorative sau ocazionate de vizite oficiale) pot constata anumite infracțiuni (spre exemplu: furt, furt calificat, distrugere, lovire sau alte violențe, vătămare corporală, tâlhărie, ultraj contra bunelor moravuri și tulburare a liniștii publice, încăierare etc.).

Toate aceste organe de constatare (inclusiv ofițerii și subofițerii din cadrul Jandarmeriei Române) au obligația de a lua declarații de la făptuitor și de la martorii care au fost de față la săvârșirea infracțiunii, precum și de a întocmi proces-verbal despre împrejurările concrete ale săvârșirii acesteia. De asemenea, aceste organe au dreptul să rețină corpurile delictive, să procedeze la evaluarea pagubei și să efectueze orice alte acte, când legea prevede aceasta.

Actele încheiate de aceste organe de constatare se înaintează procurorului în cel mult 3 zile de la descoperirea faptei ce constituie infracțiune, afară de cazul când legea dispune altfel.

În caz de infracțiune flagrantă, aceste organe sunt obligate să înainteze de îndată procurorului pe făptuitor, împreună cu lucrările efectuate și cu mijloacele materiale de probă.

Procesul-verbal încheiat de aceste organe de constatare este mijloc de probă, având valoare probatorie în procesul penal ce se va declanșa dacă există condițiile prevăzute de lege.

Alături de organele prevăzute în art.214 C.pr.pen., mai există două categorii de organe care pot încheia acte de constatare – cele reglementate în art.215 C.pr.pen:

a) comandanții de nave și aeronave, pentru infracțiunile săvârșite pe acestea, pe timpul cât navele și aeronavele pe care le comandă se află în afara porturilor sau aeroporturilor;

b) agenții de poliție de frontieră, pentru infracțiunile de frontieră.

Aceste organe au aceleași drepturi și obligații ca și organele prevăzute în art.214 C.pr.pen., dar, spre deosebire de acestea, pot efectua percheziții corporale asupra făptuitorului și îl pot prinde pe făptuitor, cu obligația de a-l preda de îndată procurorului sau organului de cercetare penală, împreună cu lucrările efectuate și cu mijloacele materiale de probă. În

celelalte cazuri (altele decât cel în care aceste organe îl prind pe făptuitor), lucrările efectuate se înaintează organului de cercetare penală competent, în cel mult 5 zile de la prima constatare efectuată, împreună cu mijloacele materiale de probă.

Important de subliniat este faptul că, atât organele de constatare prevăzute în art.214 C.pr.pen., cât și cele prevăzute în art.215 C.pr.pen. nu sunt organe de cercetare penală, deci nu sunt organe judiciare. Aceste organe nu efectuează acte de cercetare penală; luarea declarațiilor de la făptuitor și de la martori, reținerea corpurilor delictive, evaluarea pagubei, prinderea făptuitorului¹ nu sunt acte de cercetare penală, pentru că nu s-a dispus începerea urmăririi penale. Activitățile desfășurate de aceste organe au ca scop doar constatarea împrejurărilor concrete în care s-a comis fapta și conservarea mijloacelor de probă în vederea folosirii lor în cadrul procesului penal.

Așa cum se prevede în art.224 alin.1 C.pr.pen., în vederea începerii urmăririi penale se pot efectua *acte premergătoare*.

Actele premergătoare (denumite în literatura juridică și „investigații prealabile”) sunt acele activități desfășurate, în anumite situații, înainte de declanșarea procesului penal, pentru culegerea de date cu privire la pregătirea sau săvârșirea unor fapte prevăzute de legea penală, în vederea începerii urmăririi penale.

Concret, prin efectuarea de acte premergătoare se poate urmări: fie verificarea informațiilor conținute în actul de sesizare, fie completarea acestor date și informații pentru a se constata dacă este cazul să se dispună începerea urmăririi penale, fie verificarea existenței vreunui din cazurile de înlăturare a aptitudinii funcționale a acțiunii penale (cazuri prevăzute la art.10 C.pr.pen.), care conduc la soluția de neîncepere a urmăririi penale.

Actele premergătoare nu sunt obligatorii; ele se efectuează numai atunci când din cuprinsul actului de sesizare nu reies suficiente date care să justifice începerea urmăririi penale sau există îndoeli în ceea ce privește veridicitatea acestor date.

Activitățile desfășurate în cadrul actelor premergătoare pot fi împărțite în mai multe categorii: activități specifice care nu au legătură cu actele procesuale sau procedurale (spre exemplu, razii, filtre, filajul unor persoane suspecte etc.), unele activități care se aseamănă cu activitățile procedurale, chiar dacă nu au natura juridică a acestora (spre exemplu, ascultarea unor persoane, activitate care prezintă

¹ Prinderea făptuitorului de către organul de constatare nu se confundă cu reținerea învinuitului – ca măsură procesuală, ci are natura juridică a măsurii administrative a conducerii la sediul poliției (măsură prevăzută în art.31 alin.1 lit.b din Legea nr.218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române).

aspecte comune cu obținerea declarațiilor părților sau martorilor) și activități care, deși se desfășoară în afara procesului penal, respectă regulile procesuale (spre exemplu, cercetarea la fața locului, ridicarea de obiecte sau înscrisuri).

Întrucât actele premergătoare sunt anterioare procesului penal, pe parcursul lor nu pot fi luate măsuri procesuale (măsurile procesuale presupun existența calității de învinuit sau inculpat, calități care pot fi dobândite doar în cadrul procesului penal).

Toate actele premergătoare efectuate se consemnează în procese-verbale care, potrivit art.224 alin.3 C.pr.pen., pot constitui mijloace de probă.

Din art.224 alin.1 și 2 C.pr.pen. reiese că organele competente să efectueze acte premergătoare sunt:

- organele de urmărire penală (procurorul și organele de cercetare penală);
- lucrătorii operativi anume desemnați din Ministerul Administrației și Internelor (alții decât cei care fac parte din organele de cercetare penală²);
- lucrătorii operativi anume desemnați din celelalte organe de stat cu atribuții în domeniul siguranței naționale, pentru fapte care constituie, potrivit legii, amenințări la adresa siguranței naționale (cum ar fi lucrătorii operativi din Ministerul Apărării Naționale, Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe, Serviciul de Telecomunicații Speciale etc.).

Prin urmare, **actele premergătoare** nu trebuie confundate cu **actele de constatare**, fiind noțiuni considerate de doctrina procesual-penală ca având natură juridică diferită. Este adevărat că atât actele de constatare, cât și actele premergătoare sunt efectuate înainte de declanșarea procesului penal, având caracterul unor activități preliminare începerii urmăririi penale. De asemenea, atât procesele-verbale întocmite de organele de constatare, cât și procesul-verbal în care se consemnează efectuarea unor acte premergătoare constituie mijloace de probă în procesul penal.

Se observă, însă, că între cele două categorii de acte există următoarele diferențe:

- actele de constatare se efectuează de organele de constatare prevăzute în art.214 și 215 C.pr.pen., iar actele premergătoare sunt efectuate de organele de urmărire penală și lucrătorii operativi anume desemnați din Ministerul Administrației și Internelor și din celelalte organe de stat cu atribuții în domeniul siguranței naționale;
- actele de constatare se efectuează în vederea sesizării din oficiu a organelor de urmărire penală, în timp ce actele premergătoare se efectuează în vederea începerii urmăririi penale de către organul competent deja sesizat.

Deși în practică se constată o tendință de extindere a competenței ofițerilor și subofițerilor Jandarmeriei Române, aceștia – pentru infracțiunile constatate pe timpul executării misiunilor specifice, nu efectuează acte premergătoare, ci acte de constatare pe care trebuie să le înainteze procurorului (de îndată - în caz de infracțiune flagrantă sau în termen de 3 zile de la descoperirea faptei - când infracțiunea nu este flagrantă).

Adrian Lorincz

Bibliografie:

***S. Kahane, *Drept procesual penal*, Editura Didactică și pedagogică, București, 1963, p.209.

*** I. Neagu, *Tratat de procedură penală*, Editura PRO, București, 1997, p.423

*** Gh. Mateuț, *Procedură penală, Partea specială*, vol.I, Editura Lumina Lex, București, 1997., p.70

² Spre exemplu, potrivit art.21 și 22 din Legea nr.143/2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, polițiștii din formațiunile de specialitate care acționează ca investigatori sub acoperire, cu autorizarea procurorului, pot desfășura activități pentru descoperirea faptelor, identificarea autorilor și obținerea mijloacelor de probă în situații în care există indicii temeinice că a fost săvârșită sau că se pregătește comiterea unei infracțiuni privind traficul și consumul ilicit de droguri.